

SCHOPNOST INTERPRETACE BÁSNÍ ZE ZPĚVŮ STARÉ ČÍNY ŽÁKY OSMÝCH TŘÍD

Zuzana Šindlerová

Resumé: Příspěvek pojednává o možnosti zlepšení vztahu žáků k poezii skrze netradiční pojetí otázek, které se soustřeďují převážně na smysly žáků, zapojují jejich imaginaci a intuici. Součástí příspěvku je vlastní zkušenost autorky z praxe na základní škole, konkrétně v osmé třídě, kdy uplatnila tento styl rozboru na konkrétní básni ze sbírky *Zpěvy staré Číny*.

Klíčová slova: básně, sbírka *Zpěvy Staré Číny*, žáci osmých tříd, smyslové vnímání, fantazie, rozbor básní

Abstract: This report deals with a possibility of improving pupils' relationship to poetry through innovative approach to questioning, which focus mainly on the senses of students, engage their imagination and intuition. A part of the report is the author's own experience of practice in a primary school, particularly in the eighth grade, when she applied this style of analysis to a specific poem from the collection *Songs of Old China*.

Keywords: poems, the collection *Songs of Old China*, pupils from the 8th classes, sensual perception, imagination, analysis of poems

Úvod

Tento příspěvek byl inspirován vlastním zážitkem z říjnové praxe. Vyučovala jsem mimo jiné i pár hodin literatury v osmé třídě na základní škole. V období, v kterém jsem na škole působila, měla třída probírat poezii, a to *Zpěvy Staré Číny*. Obávala jsem se, že hodina bude probíhat v rušné atmosféře, nebude je to bavit atd., protože tato třída byla hodně neukázněná. Je známo, že poezie je všeobecně na školách, ať už základních či středních, neoblíbená a žáci jsou často znuďení.

Většinou čítanky nenabízí příliš zajímavé básně a úkoly k nim nejsou pro žáky inspirativní. Jsou to klasické otázky zaměřené na obsah básní. O čem báseň pojednává? Souhlasíte s autorem? Co znamená tento verš? Často se od žáka očekává určitá odpověď, konkrétní, která je dobře. Už to ho může odrazovat. Bojí se říct svůj názor nebo je předem otrávený, protože se musí soustředit na věci, které ho nezajímají, nejsou mu blízké a nikdo se je pro něj ani nesnaží přiblížit.

1 Zlepšení vztahu žáků k poezii skrze netradiční rozbor básní

1.1 Nastínění možnosti výběru básně

Jak už jsem uvedla, žáci často kvůli svým zkušenostem s rozboru básní se cítí napjatí, nevrlí, zaujímají předem obranný postoj. A přitom hodiny, v nichž je poezie probírána, by měly být spíše relaxační, měly by částečně pobavit a obohatit žáky a zaktivizovat jejich fantazii. Žáci by se měli cítit pozitivní náladu po hodině. Jedině tak docílíme toho, že poezie opět začne být více populární a čtená mladými lidmi.

Můžeme toho docílit buď poezií mladých avantgardních umělců, nebo „zpřístupněním“ básní starších, klasických – změněním způsobu ptání, vhodným výběrem básní atd. Právě druhý způsob jsem se snažila v mé hodině uplatnit. Sbíрка *Zpěvy Staré Číny* obsahuje mnoho různých básní s různými tématy. Najdeme v ní básně o pití, o přírodě, o bůžcích, o denní obživě aj. Tím sbírka nabízí mnoho možností, jaký směrem hodinu povedeme. Přístup k přípravě hodiny poezie může být dvojitý: Buď si učitel dopředu vytyčí cíle, kterých chce v hodině dosáhnout, vytvoří otázky, a poté k nim dohledává báseň, nebo hledá prvně báseň, která se mu líbí, a k ní dodatečně vytváří

otázky a cíle hodiny. Já si vybrala druhou možnou přípravu, protože básně otisknuté v čítance nebyly vhodné pro můj cíl a záměr. Zvolila jsem si tedy jinou báseň ze sbírky.

Cílem mé hodiny bylo zapůsobit na smysly žáků. Ukázat jim, že poezie je hra, že žádný zodpovědný přístup k ní není špatný a každá interpretace je stále interpretací, každý rozbor básně je osobním vyjádření čtenáře. Dále jsem chtěla vzbudit v nich zájem a zaktivizovat je.

1.2 Fáze hodiny

- i. Obeznamíme žáky o následujícím dění – co budeme rozebírat, z jaké sbírky atd. Zdůraznit, že žádná interpretace není chybnou, pakliže to bude jejich pocit a názor (opravdový, bez zesměšňování, nicméně nadsázka v tomto případě je akceptovaná).
- ii. Uklidníme je pokyny typu: zavřete oči, představte si poletující sníh nebo padající déšť, sluneční svit na tváři, hvězdy, mraky, vnímejte svůj dech a klid ve svém těle atd. Já zvolila představu vloček.
- iii. Rozdáme báseň žákům. Buď mají na papíře jen samotnou báseň a úkoly k ní nadiktujeme či napíšeme na tabuli, nebo je rovnou připojíme k básni na papír. Je důležité vytisknout báseň bez názvu, protože hádání jména básně je jedním z úkolů.
- iv. Necháme žáky se podívat na papír. Nečteme nahlas, aby si před úkoly každý žák dosadil do básně hlas, tempo, intonaci aj. podle svého. Dáme žákům dostatečný čas pro zamyšlení se nad básní a vypracování otázek. Z mé zkušenosti vyplývá, že 10-15 minut je dostatečných.
- v. Po tomto časovém úseku se mohou začít pronášet jejich nápady, názory, odpovědi. Je důležité nikoho nenutit. Protože jsme na začátku zdůraznili, že žádný nápad se zodpovědným přístupem není špatný, že nejde o teoretickou analýzu, ale o jejich pocity, neměli by se žáci příliš ostýchat. Navíc, jestli žáky zadání oslovilo a zaujalo, svoje názory rádi vyjádří. V mé třídě to tak fungovalo. Je dobré, aby učitel rovnou odpovědi a návrhy psal například do tabulky načrtnuté na tabuli. Je dobré vyslechnout co nejvíce nápadů, slyšet odpovědi od co nejvíce žáků. Záleží pak na každém učiteli a jeho zkušenosti s třídou, jestli bude vyvolávat žáky, kteří se hlásí nebo nechá žáky vykřikovat své názory hned a nahlas.
- vi. Do posledního bodu můžeme zařadit shrnutí. Například porovnání, kolik žáků mělo stejnou myšlenku, jak spolupracovali, vyjádření nad jejich aktivitou. Nejlépe kladně. U otázek, kdy žáci mají hádat faktický údaj v básni, můžeme shrnout úspěšnost jejich tipování či pochválit je za kreativitu - i v případě neúspěchu. Také je dobré říct žákům správné znění otázek hned po jejich zodpovězení, aby měli přímou zpětnou vazbu.

1.3 Otázky a odpovědi třídy ze své praxe

Pro svou hodinu jsem si vybrala báseň *Podzimní ráno na horách* (Mathesius, 1988, s. 175).

Podzimní ráno na horách

Blízko je všecko vzdálené,
když lesy kvetou podzimně
a my jsme sami.
z koliby vyjdu –
hory, modré hory,
obláčky bílé, staří známí,
zdraví mne,
mne, živou tečku mezi nebem, zemí:
čekají na mne mezi piniemi.

Li Po

Otázky jsem zvolila následující:

1. Jaký byste dali básni název?
2. Kterou denní dobu vám evokuje a proč?
3. Jakou barvu a chuť vám evokuje a proč?
4. Kdybyste byli skladatelé, jaké nástroje byste použili pro zhudebnění básně a proč?

Odpovědi žáků:

Ad 1) Zvláštní bylo, že většina žáků měla podobný název. Nejčastěji se vyskytovaly v názvu hory, podzim, Čína, a dokonce dvakrát padl název Ráno na horách, což je téměř totožný název s originálem. Když žáci zjistili po prozrazení pravého názvu, jak úspěšní s odhadem byli, opadla veškerá obava, zábrany i výsměch a na zbylé úkoly odpovídali s nadšením a zájmem.

Ad 2) Většina správně odhadla ráno. Když jsem se ptala proč, odpověděli, že kvůli svěžesti, kterou z básně cítili, a někteří šli na to pragmaticky a odkazovali na část básně, kdy autor vyšel z koliby – po noci.

Ad 3) Barva byla odhadována nejvíce průsvitná, mléčná, modrá, zelená a hnědá. Jednou padla růžová a žlutá.

Ad 4) Chuť byla různorodá. Nejvíce uváděli žáci nasládlou a svěží. Někteří šli hlouběji a uváděli chuť zmrzliny, trávy, nápoje (s příchutí bylinek) atd.

Ad 5) Nástroj: nejvíce se objevovaly smyčce – housle a kytara. Dále piano, klarinet, triangel a dvakrát bubny, nebo spíše tympány. Myšlenkové asociace žáků měly nejružnější příčiny. Jeden žák uvedl, že ho ovlivnil cestopis o Číně, ale nejčastěji byly asociace vysvětleny buď příznivým vztahem k danému nástroji, nebo jen momentálním popudem a smyslovým vjemem básně.

Závěr

Hodina byla velmi úspěšná. Byla to asi jediná hodina, kdy žáci této třídy byli aktivní, neukázněni, bavilo je to. Odcházeli spokojeně, byli mile překvapení, že dokázali odhadnout dobře nadpis, že uhodli denní dobu a byli na sebe pyšní. Oceňovali, když jiní měli stejný nápad a respektovali nápad jiného.

A právě to bylo cílem hodiny, který se prokázal. Skrze jinak postavené otázky, které „útočily“ na smysly žáků, zapojovaly jiné části mozku a nutily je přemýšlet o básni z jiného úhlu pohledu, žáci nahlíželi na poezii trochu jinak než dříve. Jiným důkazem bylo pro mě zjištění, že další hodinu chtěli dělat znovu podobnou aktivitu.

Navíc nepřímými otázkami jsme zjistili, že žáci po zapojení nejen rozumu, ale i citu a smyslů, jsou schopni básním rozumět. Že jsou schopni vyčíst některé věci, když přestanou mít ostych a budou přistupovat k básním jinak, než dosud - se zájmem. Samozřejmě nemůžeme interpretovat či rozebírat tímto způsobem všechny básně, ale pro vytvoření pozitivnějšího postoje žáků k poezii máme na výběr dostatek básní.

Seznam literatury

Mathesius, B. (1988) *Zpěvy staré Číny*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel. 336 s.

Kontakt:

Bc. Zuzana Šindlerová,
S. Suchardy 6, 796 04, Prostějov,
ZuzaSi@seznam.cz